

NEKA ZAPAZANJA O ETNOLOŠKOJ ZBIRCI U ZAVIČAJNOM MUZEJU

LELA ROČENOVIC
Samoborski muzej
41430 Samobor

UDK 39 (069)
Stručni članak
Primljeno: 16. I 89.
Prihvaćeno: 10. III 1989.

Etnografska zbirka zavičajnog muzeja u Samoboru izložena je uz zbirke koje predočavaju način života višeg građanskog sloja. Obje zbirke izazivaju reakcije posjetilaca, ali bitno drugačije. Autorica smatra da je zadaća muzeja da generacijama predstavlja kulturno nasljeđe i identitet različitih slojeva ljudi. Autorica smatra da muzeju treba vratiti funkcije koje je imao u izvornoj grčkoj tradiciji: da bude mjesto za istraživanje i umjetničku djelatnost, za praktične aktivnosti u radionicama i uopće za komunikaciju u potpunijem smislu nego što je uobičajeno muzejsko informiranje. U suvremenoj se muzeologiji ova vrsta muzeja naziva ekomuzej. U zaključku autorica ukazuje na neke teškoće etnološkog rada u zavičajnom muzeju.

U Zakonu o muzejskoj djelatnosti¹⁾ vidi se da je svrha muzejske djelatnosti da pokretna muzejska dobra, muzejska građa, kao dio nacionalne i opće ljudske kulturne baštine, služi zadovoljavanju kulturnih potreba ljudi i da kao takva bude sačuvana za buduće naraštaje. Komunikacija muzejske građe sa sredinom jedan je od zadataka muzejske djelatnosti. Zaposlena sam u zavičajnom muzeju, što znači da se radi o muzeju s različitim zbirkama koje obrađuju različita područja regije Samobor i u kojem su zaposleni stručnjaci različitih profila. Od početka sam uočila ponašanje većine posjetilaca koji tiho govore, hodaju na prstima i prilikom vođenja ne usuđuju se postavljati pitanja. To se najčešće događa u kulturno-povijesnoj zbirci gdje su, kao ilustracija određenog razdoblja, izloženi predmeti koji su pripadali najčešće bogatijem građanskom sloju (aristokracije je u Samoboru bilo vrlo malo). To su obično reprezentativni predmeti; predmeti visoke novčane i umjetničke vrijednosti (u odnosu na one koji se nalaze u etnografskoj zbirci). Kod većeg broja posjetilaca oni izazivaju osjećaj divljenja, nepripadanja pa ih i navode na to da idealiziraju način života u prošlosti. Čest je komentar: »Kako se nekad lijepo živjelo.« Međutim, kada dođemo u etnografsku zbirku, mijenja se situacija. Oni prepoznaju predmete, prisni su im, komentiraju ih i postavljaju pitanja. To je zbog toga što još mnogo toga iz tradicijskog načina života na selu živi u sjećanju ljudi (budući da je veliki broj njih porijeklom sa sela), ili je čak u upotrebi kod pojedinaca.

Ovaj primjer sam navela zbog toga što mislim da je jedan od zadataka etnografske zbirke u zavičajnom muzeju da kompletira sliku o načinu života u prošlosti. Jer, ako je zadatak muzeja da generacijama ljudi predstavlja kulturno nasljeđe kojim te generacije potvrđuju svoj identitet, onda on mora pokazati identitet različitih slojeva ljudi. Za etnografsku zbirku to

ne znači da je riječ samo o kulturi seljaka, može se raditi i o kulturi obrtnika i nižih činovnika i dr. Međutim, važno je da je u stalnom postavu određeno čija se kultura, čiji način života prikazuje te da se to načelo dosljedno provodi.

Grčka riječ *museion* podsjeća nas na postojanje hrama u Ateni posvećenog muzama, ali riječ *muzej* dolazi od egipatskog imena za skup zgrada u palači Ptolomeja Filadelfijskog iz Aleksandrije. U tim su se zgradama nalazili glasovita knjižnica, amfiteatar, opservatorij, radionice i radne sobe, botanički vrt i zoološka zbirka.²⁾ Tako bi i danas u muzej mogle biti uklopljene knjižnice, galerija s umjetničkim društvima i radionicama — to su i današnja shvaćanja suvremenog muzeja. Takav muzej nije samo mjesto informiranja nego i komuniciranja, i to sa samim predmetima koji bi tako bilo dostupni pojedinačnom proučavanju, a ovo uključuje i mogućnost djelomične pristupačnosti depoa. Ovaj se problem komuniciranja odnosi na cijeli muzej i na njegovo funkcioniranje. Na ovaj način muzej bi se bolje uključio u sistem obrazovanja, u način provođenja slobodnog vremena. Postojanje radionica bi za etnografski odjel značilo upoznavanje zainteresiranih s načinom izrade pojedinih predmeta, a tu bi npr. način očuvanja i obnavljanja starih zanata našao svoje mjesto.

Ovakvo shvaćanje muzeja blisko je ekomuzeju. Ekomuzej je kovanica sačinjena od dvije riječi: *ekologije*, shvaćene kao nauke o načinu života, i *muzeja* kao institucije. No ekomuzej, za razliku od klasičnog muzeja, aktivno i cjelovito prilazi čovjeku i životu pojedine zajednice, obnavljajući tradiciju i istražujući stil života koji se stoljećima razvijao na određenom području.³⁾ On je posljedica moderne potrebe za traženjem korijena, za povratkom svom nasljeđu; a isto tako i sve aktualnijih pitanja minimalne samodostatnosti, naročito u hrani, energiji i preispitivanju životnih vrednota (vrijednost življenja u zajednici i dr.). Zato se u ekomuzeju pokušavaju obnoviti različite djelatnosti: stari zanati, umjetnički rad, pa čak i proizvodnja hrane. Kolika je tu šansa za etnologe, ne treba ni govoriti.

Djelatnost etnologa u zavičajnom muzeju je specifična (naravno, takva je svaka od djelatnosti u muzeju, ali ovdje govorim o etnologu): on mora, pored poslova zajedničkih svim muzejskim stručnjacima, pratiti stanje na terenu, tj. sakupljati podatke o tradicijskoj kulturi, ali isto tako i o promjenama i o novim oblicima te značenjima koja nastaju. Oblici kulture vrlo se brzo mijenjaju: stariji oblici u običajima i vjerovanjima svakim danom nestaju, kazivača koji mogu svjedočiti o tom starijem sloju sve je manje, a predmeti nestaju još većom brzinom. Zbog svega ovog etnolog je u muzeju doveden u situaciju da ne zna što bi prije uradio. Kako su predmeti koji se otkupljuju za etnografsku zbirku relativno jeftini (u odnosu na predmete iz drugih zbirki), a i kako ih treba zbog svakodnevnog nestajanja što hitnije nabavljati, godišnje se skupi velik broj novih predmeta. Tada se javlja dilema da li ići u opis na inventarnu karticu (uz, naravno, obavezan upis u knjigu ulaza i knjigu inventara), a etnolozi zaposleni u muzejima znaju koliko treba vremena za opis novih preko 100 predmeta godišnje — ili ići u novi otkup ili u zapisivanje, promatranje i snimanje podataka o običajima, vjerovanjima i dr.

Na kraju se stvara osjećaj da će sve otići i proći, a da se neće uspjeti registrirati i obraditi; a kako etnolog u zavičajnom muzeju ima omeđen prostor regije, onda se on osjeća odgovoran za to. Zapošljavanje većeg broja etnologa donekle bi riješilo taj problem.

BILJEŠKE

- ¹⁾ Zakon o muzejskoj djelatnosti u SR Hrvatskoj, Narodne novine br. 12/77.
- ²⁾ Informativni list s izložbe »Revitalizacija kulturnih dobara i prostora Cresa i Lošinja« u Muzejskom dokumentacionom centru 1987. autora Marijana Vejvode.
- ³⁾ Jerge Glusberg »Hladni« i »vrući muzej« MDC, Zg. »Muzeologija« 23/1983. cit. 51. str.

SOME NOTES ON ETHNOGRAPHIC COLLECTIONS IN A REGIONAL MUSEUM

Summary

The ethnographic collection of the regional museum in Samobor exists — and is partly exhibited — side by side with collections which represent the life style of a higher urban stratum. Both collections attract the public, but its reaction to them is different: the stylish urban collection provokes awe and envy, while the ethnographic one invokes feelings of familiarity and comments about »old days«.

The author of the article holds that the task of a museum is to represent the cultural heritage and identity of all social strata. She also suggests that a museum should be enlivened by practical artistic and craft activities — in the best tradition of ancient Greek institutions — thus achieving a more complete communication among people and between the people and their environment (eco-museum).

An ethnologist in a regional museum must combine research and fieldwork with the processing of collected material and its presentation to the public. This is often a difficult task since such museums rarely employ a sufficient number of ethnologists.